Norway grants

ombudsman
veřejný ochránce práv

Sp. zn.: 10/2020/NZ/AM
Č. j.: KVOP-14410/2021

Přijímací středisko Bělá-Jezová

Zpráva z návštěvy zařízení[1]

Adresa zařízení:	Jezová 1501, 294 21 Bělá pod Bezdězem
Zřizovatel:	Ministerstvo vnitra České republiky
Vedoucí:	Ing. Miroslava Báchorová
Typ zařízení:	přijímací středisko se zvláštním režimem
Kapacita:	65
Datum návštěvy:	19. listopadu 2020
Datum vydání zprávy:	27. dubna 2021
Návštěvu provedly:	Mgr. Anna Makarenko, Mgr. Barbora Matějková, Mgr. Tereza Ciupková, Mgr. Beáta Szakácsová a JUDr. Šárka Ošťádalová, M.A.

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

1 Následná návštěva byla zrealizována v souvislosti s *projektem Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu LP-PDP3-001. Projekt je součástí Programu lidská práva financovaného z Norských fondů 2014-2021 prostřednictvím Ministerstva financí ČR.*

Obsah

Obsah 2
Úvodní informace 3
Shrnutí poznatků z první návštěvy 7
Změny v mezidobí mezi návštěvami 8
Umístění do zařízení 9
1. Právní titul 9
Bezpečí 11
2. Příslušníci SCP 12
3. Signalizační zařízení 13
4. Kamerový systém 15
5. Noční pochůzky 16
6. Ubytování 16
7. Zamykání pokojů, koupelen a toalet 17
Režim klientů v zařízení 19
8. Smysluplný lidský kontakt 19
9. Přístup na čerstvý vzduch 20
10. Informovanost o průběhu karantény 21
11. Kontakt s vnějším světem 26
12. Volnočasové aktivity 27
Vstupní prohlídka gravidních žen 28
Shrnutí poznatků z následné návštěvy 30
Přehled opatření k nápravě 31

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.[2] Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na svou zástupkyni, tedy na mě.[3]

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Přijímací střediska jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.[4]

Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a posílit ochranu před špatným zacházením.[5] Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.[6] Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.[7]

Návštěvy realizuji i v této době ovlivněné epidemií onemocnění COVID-19. Jsem si vědoma závažnosti situace a zásahu do již tako komplikovaného chodu zařízení. Plním však svůj zákonný úkol a pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv postupují obezřetně s respektem k situaci v zařízení. Samozřejmostí je používání ochranných pomůcek, dodržování stanovených preventivních opatření a absence jakýchkoliv příznaků onemocnění.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíši zprávu**. **Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení** odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se pouze na možné nedostatky.** Proto může působit nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

---

2 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

3 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv. Více na www.ochrance.cz, v sekci Veřejný ochránce práv, Rozdělení působnosti.

4 Podle § 1 odst. 4 písm. b) zákona o veřejném ochránci práv.

5 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). V cizineckých zařízeních může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromá anebo podobu nepřiměřeného používání donucovacích prostředků.

6 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsaným zjištěním a navrženým opatřením.[8] Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Ráda bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná,** vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná,** vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.[9] **Rovněž mohu přijet na kontrolní, tzv. následnou návštěvu.**

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** na svých internetových stránkách[10] a v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).[11]

Následná návštěva

Následná návštěva je nástrojem, kterým ověřuji naplňování vybraných navrhovaných opatření k nápravě formulovaných ve zprávě z prvotní návštěvy. Metoda práce při následné návštěvě, obsah zprávy z následné návštěvy i návazná komunikace s navštíveným zařízením zůstávají nezměněny. Po ukončení vzájemné komunikace se zařízením dojde rovněž ke zveřejnění anonymizované zprávy z následné návštěvy včetně vyjádření zařízení.

8 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

9 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

10 Na stránkách www.ochrance.cz v sekci *Ochrana osob omezených na svobodě*.

11 Evidence stanovisek ochrance (ESO) je dostupná z https://eso.ochrance.cz.

Charakteristika zařízení

Zařízení bylo zřízeno na základě mimořádného opatření odboru zdravotního zabezpečení Ministerstva vnitra ze dne 20. března 2020, č. j. MV-18103-26/OZZ-2020. Od té doby se režim v zařízení několikrát pozměnil.[12] Zařízení se řídí také Zdravotně-hygienickým řádem karanténních prostor a vymezeného prostoru pro izolaci COVID-19 pozitivních cizinců v objektu zařízení Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra.[13]

Zařízení se sestává ze dvou budov, budovy A a budovy B. Budova A slouží primárně pro žadatele pro mezinárodní ochranu a budova B pro zajištěné cizince. Nejvyšší patra obou budov jsou vždy vyčleněna pro klienty s prokázanou nákazou onemocnění COVID-19 a pro klienty, kteří s nimi přišli do kontaktu.

Oproti první systematické návštěvě, která proběhla dne 20. května 2020 (dále jen „první návštěva“ nebo „předchozí návštěva“), se v zařízení nacházeli i cizinci zajištění podle zákona o pobytu cizinců.[14]

Žadatelé o mezinárodní ochranu a zajištění cizinci pobývají v zařízení v odlišných režimech, a proto pro účely předkládané zprávy zavádím zkratky. Hovořím-li o klientech zařízení či cizincích, mám na mysli obě skupiny osob bez ohledu na jejich právní postavení a odpovídající režim. V ostatních případech se žadatelem o mezinárodní ochranu či zajištěným cizincem rozumí význam podle příslušného zákona.

Cizinci jsou podle nutnosti karanténního opatření v zařízení rozděleni do tří kategorií:

(1) Cizinci v preventivní karanténě, kam jsou zařazováni všichni noví žadatelé o mezinárodní ochranu a nově zajištění cizinci (dále jen „preventivní karanténa).[15]

(2) Cizinci v karanténě z důvodu rizikového kontaktu (dále jen „kontaktní karanténa“).

(3) Cizinci v izolaci pro osoby s pozitivním nálezem na COVID-19 (dále jen „izolace“).

V budově A se cizinci v době následné návštěvy nacházeli ve dvou patrech. Přízemí je vyhrazeno provozním potřebám, a není určeno pro pobyt cizinců. V prvním patře byli ubytováni žadatelé o mezinárodní ochranu, kteří sem byli umístěni z důvodu preventivní karantény. Ve druhém patře byli žadatelé o mezinárodní ochranu, kteří byli v kontaktní karanténě nebo v izolaci.

12 Mimořádná opatření: MO ze dne 10. července 2020, č. j. MV-18103-59/OZZ-2020; MO ze dne 17. července 2020, č. j. MV-18103-68/OZZ-2020; MO ze dne 19. srpna 2020, č. j. MV-18103-77/OZZ-2020; MO ze dne 9. října 2020, č. j. MV-18103-102/OZZ-2020; a MO ze dne 6. listopadu 2020, č. j. MV-18103-112/OZZ-2020.

13 Zdravotně-hygienický řád karanténních prostor a vymezeného prostoru pro izolaci COVID-19 pozitivních cizinců v objektu ZZC a AZ Bělá-Jezová Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra.

14 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

15 Nově zajištění cizinci s výjimkou těch, kteří podstoupili RT-PCR test s negativním výsledkem v rámci zajištění podle § 27 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Také cizinci a žadatelé o udělení mezinárodní ochrany přicházející do zařízení Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra v rámci tzv. dublinského zařízení, kteří nepředloží RT-PCR test s negativním výsledkem, který není starší více než 72 hodin. Pro více informací viz bod I. mimořádného opatření ze dne 6. listopadu 2020, č. j. MV-18103-112/OZZ-2020.

V budově B, která je primárně určena pro zajištěné cizince, se v přízemí nacházeli žadatelé o mezinárodní ochranu v preventivní karanténě. V prvním patře se v době návštěvy nenacházel žádný cizinec. Do druhého patra byli umístěni zajištění cizinci v kontaktní karanténě nebo v izolaci.

V době návštěvy se v zařízení nacházeli celkem 4 pozitivní klienti (1 žadatel o mezinárodní ochranu, 3 zajištění cizinci). V kontaktní karanténě bylo celkem 12 klientů.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla dne 19. listopadu 2020 bez předchozího ohlášení. Návštěva navazovala na systematickou návštěvu provedenou dne 20. května 2020 a jejím účelem bylo ověřit, zda a jakým způsobem zařízení provedlo navržená opatření k nápravě, která byla uvedena ve zprávě ze dne 29. července 2020. Předmětem ověřování nebyla všechna jednotlivá zjištění z první návštěvy, ale pouze ta, která považuji z pohledu prevence špatného zacházení za nejzásadnější.

Vedoucí zařízení byla o návštěvě osobně informována při jejím zahájení. Zaměstnankyně Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) předaly pověření k provedení návštěvy vedoucí zařízení, zástupci vedoucího policejního útvaru působícího v zařízení a vedoucí zdravotnického střediska při zařízení.

Následnou návštěvu provedly právničky Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. Anna Makarenko, Mgr. Barbora Matějková, Mgr. Tereza Ciupková, Mgr. Beáta Szakácsová a JUDr. Šárka Ošťádalová, M.A. Při provádění návštěvy zaměstnankyně použily všechny osobní ochranné pomůcky, které v zařízení používá i personál (igelitové návleky na boty, ochranný oblek s kapucí, dvoje rukavice, respirátor a ochranný štít). Navštívily obě budovy dočasného přijímacího střediska, hovořily s klienty a s personálem, který poskytl veškerou požadovanou součinnost, za což děkuji.

V průběhu návštěvy byly zjištěny skutečnosti, které nasvědčovaly, že některá opatření k nápravě nebyla ani přes příslib dotčených subjektů realizována. Na místě byl proto sepsán protokol o zjištěních učiněných během systematické návštěvy zařízení s výzvou k vyjádření do 7 dnů. S obdobnou výzvou jsem se bezprostředně po ukončení návštěvy obrátila i na ministra vnitra jako gestora všech součinnostních složek působících v zařízení.[16]

Ve dnech 27. listopadu 2020 a 8. prosince 2020 mi byly doručeny odpovědi všech součinnostních složek, jimiž mě informovaly o přijatých opatřeních včetně doprovodných fotografií a související dokumentace. Předkládaná zpráva reflektuje rovněž tyto informace a dodané podklady.

Oceňuji ochotu vedení všech součinnostních složek působících v zařízení vést dialog ke zlepšení podmínek v zařízení již v průběhu návštěvy a bezprostředně po jejím ukončení.

16 Součinnostními složkami je třeba v předkládané zprávě rozumět Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, Službu cizinecké policie a Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra.

Shrnutí poznatků z první návštěvy

Ve zprávě z návštěvy, která proběhla dne 20. května 2020, jsem sice nekonstatovala špatné zacházení, avšak upozornila jsem, že v některých aspektech byla situace v zařízení hraniční a **některá z opatření měla potenciál dosáhnout úrovně špatného zacházení, pokud by v nich bylo pokračováno**.

Kritizovala jsem přítomnost příslušníků Služby cizinecké policie (dále jen „SCP“) uvnitř zařízení, a to i v prostorech, ve kterých se nacházejí žadatelé o mezinárodní ochranu včetně dětí. Poukázala jsem na chybějící každodenní smysluplný lidský kontakt, nedostatky v poskytování informací cizincům, nedostatečné záruky bezpečí pro samostatné ženy a v neposlední řadě i na skutečnost, že signalizační systém, který má sloužit na přivolání personálu v případě vážných, případně až život ohrožujících situací, nefungoval dostatečně efektivně.

Ve zprávě z první návštěvy jsem formulovala opatření k nápravě zjištěných nedostatků a vyzvala jsem dotčené subjekty k vyjádření. Tato vyjádření mi byla zaslána a všem dotčeným subjektům za ně děkuji.

Pandemická situace sužuje Českou republiku i nadále. Stav, který se zjara 2020 jevil jako přechodný, však trvá i nadále. Proto jsem se, i na základě zaslaných vyjádření, rozhodla provést kontrolní, tzv. následnou návštěvu. Zařízení jsem poskytla dostatek času na implementaci doporučení plynoucích z první návštěvy. Pro plné pochopení kontextu doporučuji předkládanou zprávu číst spolu s původní zprávou.

Změny v mezidobí mezi návštěvami

Vývoj epidemiologická situace v České republice se odráží i v jednotlivých mimořádných opatřeních odboru zdravotního zabezpečení Ministerstva vnitra (dále jen „OZZ“), která byla postupně přijata. V některých případech byla zkrácena doba pobytu klientů v zařízení. Došlo k úpravám, co se týče okruhu osob, které do karanténních prostor mají být umisťovány. Rozšířila se také osobní působnost na oprávnění ke vstupu do prostor. Nejprve o personál Správy uprchlických zařízení (dále jen „SUZ“) a posléze i o pracovníky právní nebo psychologické pomoci.[17]

Nastaly změny v tom, kdo pečuje o potřeby cizinců. V preventivní karanténě se při vydávání jídla s klienty setkává personál SUZ. Při snídani jsou to pedagogové volného času spolu s personálem Zdravotnického zařízení Ministerstva vnitra (dále jen „ZZMC“), který měří klientům teplotu a pečuje o jejich zdraví. V průběhu oběda se s klienty setkávají sociální pracovníci a při večeři ubytovatelé. Při každém pohybu v karanténních prostorech je personál Správy uprchlických zařízení či ZZMV doprovázen příslušníky SCP.

Na klienty v izolaci či kontaktní karanténě se však tato úprava nevztahuje. V době, kdy byla provedena následná návštěva, k nim i nadále chodil vydávat stravu pouze personál ZZMV za doprovodu policie.

17 Okruh rozšířen o personál SUZ, aby vypomáhal s výdejem stravy (opatření ze dne 10. července 2020), následně i o pracovníky právní nebo psychologické pomoci (mimořádné opatření ze dne 19. srpna 2020). Následně bylo upraveno pravidlo o přístupu právníků následovně (mimořádné opatření ze dne 9. října 2020): „Osobám poskytujícím právní pomoc lze povolit vstup po 5 dnech trvání karanténního opatření u konkrétního cizince, v prvních 5 dnech trvání karanténního opatření lze povolit vstup pouze na výslovnou žádost cizince, pokud nelze zprostředkovat právní pomoc vzdáleným způsobem.“ Tato úprava přetrvává i v mimořádném opatření ze dne 6. listopadu 2020, které bylo účinné v době následné návštěvy. **Pokud se v textu zprávy hovoří pouze o mimořádném opatření, je jím myšleno právě mimořádné opatření ze dne 6. listopadu 2020.**

Umístění do zařízení

1. Právní titul

Cizinci jsou do přijímacího střediska umisťováni na základě rozhodnutí odboru zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra (dále jen „rozhodnutí OZZ“), na jehož základě je jim uložena karanténa či izolace. Rozhodnutí OZZ obsahuje také další protiepidemická opatření, kterým jsou cizinci povinni se podrobit, a poučení o možnosti podání rozkladu.

1.1 Individualizace rozhodnutí OZZ

Ve zprávě z první návštěvy jsem upozornila, že rozhodnutí OZZ, kterými je klientům od okamžiku doručení rozhodnutí nařízena řada protiepidemických opatření, postrádají patřičné individualizované odůvodnění.

Po následné návštěvě jsem porovnala texty rozhodnutí vydaná ve vztahu ke klientům v preventivní karanténě a v kontaktní karanténě s rozhodnutími vydávanými v době první návštěvy. Mám za to, že rozhodnutí o umístění jsou nyní více individualizována. **Opatření k nápravě považuji za naplněné.**

1.2 Jazyk rozhodnutí OZZ

Pokud se osoby zbavené svobody v souvislosti se zabráněním šíření onemocnění COVID-19 musejí podrobit restriktivním opatřením, měla by těmto osobám být poskytnuta úplná informace o tomto opatření, a to v jazyce, kterému dotčené osoby rozumí.[18] Obdobná obecná povinnost vyplývá i z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v případech, kdy jsou osoby omezeny na svobodě z důvodu zabránění šíření nakažlivé nemoci.[19]

Ve zprávě z první návštěvy jsem navrhla zařízení zajišťovat klientům přístup k překladu rozhodnutí OZZ, a to buď přes tlumočníka, nebo formou písemného překladu textu.

Při následné návštěvě bylo na místě zjištěno, že cizincům je rozhodnutí OZZ předkládáno v českém jazyce. Společně s tímto rozhodnutím je klientům předáván i dokument shrnující odůvodnění rozhodnutí, a to v různých jazykových mutacích. Nově tento dokument obsahuje i poučení o opravných prostředcích. **Oproti předchozí návštěvě v tomto spatřuji zlepšení a doporučení mám za naplněné.** Všichni cizinci, se kterými byl proveden pohovor, disponovali tímto shrnujícím dokumentem. Upozorňuji však, že **ve třech případech byl poskytnut dokument přeložený do jazyka, kterému prokazatelně nerozuměli.** V daných

18 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 4.

19 Článek 5 odst. 1 písm. e) v souvislosti s odst. 2 sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů na tuto Úmluvu navazujících, a to ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva – např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci van der Leer proti Nizozemí ze dne 21. února 1990, stížnost č. 11509/85, odst. 27, a na něj navazující pozdější judikatura.

případech se přitom jednalo o klienty, jejichž mateřština nebyla žádným z neobvyklých jazyků.[20]

Současně s rozhodnutím a shrnutím v cizím jazyce cizinci dostávají také poučení o protiepidemických opatřeních, která je klient v průběhu pobytu v zařízení povinen strpět (např. zákaz návštěv, povinnost nosit roušku, doba výdeje stravy atd.). Otázce přístupu klientů k informacím se věnuji v kapitole č. *10 Informovanost o průběhu karantény*.

Opatření pro Odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra a Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra:

1) Ověřovat, že cizinci dostávají shrnující dokument rozhodnutí v tom jazyce, kterému rozumí (průběžně).

20 Klienti hovořili španělsky, dokument obdrželi v anglickém jazyce. Anglicky však nerozuměli a nebyli schopni v tomto jazyce ani základní komunikace.

Bezpečí

V průběhu následné návštěvy jsem se zaměřila na zjištění toho, který ze subjektů působících v zařízení je odpovědný za zajištění bezpečí klientů v průběhu jejich pobytu v zařízení a jaká opatření pro garanci bezpečí klientů jsou zde zavedena. **Bezpečnost klientů není v přijatých mimořádných opatřeních jakkoliv řešena.**

Služba cizinecké policie ze zákona zajišťuje vnější ostrahu zařízení.[21] Službě cizinecké policie jsou mimořádným opatřením OZZ uloženy úkoly, které má v zařízení zajistit. Takto je upraveno i oprávnění policistů vstupovat do zařízení, protože policii je stanovena povinnost doprovázet zdravotnický personál a další osoby vstupující do karanténní části.[22] Jediné ustanovení, které se zabývá zajištěním bezpečnosti v objektu karantény, zní: *„Zabezpečit přítomnost policistů SCP při kontaktech s osobami v karanténě s personálem ZZMV a s personálem SUZ MV a zajistit jejich bezpečnost.“*[23] Z toho vyplývá, že policie není tím subjektem, který je zodpovědný za bezpečnost osob umístěných v objektu zařízení.

Správa uprchlických zařízení zajišťuje běžný chod budovy a dodávku stravy a úklid. Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra plní úkoly v oblasti poskytování zdravotní péče žadatelům o udělení mezinárodní ochrany a cizincům umístěným v zařízení, zajišťuje umisťování cizinců, provádění kontrol zdravotního stavu, testů apod.

Ústředním subjektem odpovědným k zajištění bezpečí je tak patrně soukromá bezpečnostní agentura (dále jen „SBS“), která prostřednictvím kamerového systému a nainstalovaného signalizačního zařízení dohlíží na bezpečnost klientů. Sama však do karanténních prostor nevstupuje, nemá k tomu oprávnění ani nedisponuje klíči k otevření katrů.[24] Působí pouze jako spojovací článek mezi monitorovacím pracovištěm a ostatními součinnostními složkami.

S ohledem na nejasné vymezení a následné fungování může dojít k nejasnostem při prošetřování incidentů a vyvozování odpovědnosti při pochybení. Stávající systém pravidel a rozdělení kompetencí k zajištění bezpečí klientů považuji za nevyhovující. V následujících podkapitolách se proto podrobněji věnuji otázkám spojeným se zajištěním bezpečnosti klientů.

Opatření pro všechny součinnostní složky působící v zařízení a odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra:

2) Jasně vymezit, kdo je zodpovědný za bezpečnost klientů v zařízení (bezodkladně).

3) Efektivním a funkčním způsobem zajistit bezpečnost klientů (bezodkladně).

21 Ustanovení § 163 odst. 2 písm. e) zákona o pobytu cizinců.

22 Služba cizinecké policie také zajišťuje uložení osobních věcí cizinců do doby ukončení karantény nebo izolace.

23 Na základě spisové dokumentace je však zjevné, že se podílely na řešení incidentů a agresivity mezi klienty.

24 Mimořádné opatření neupravuje oprávnění soukromé bezpečnostní agentury.

2. Příslušníci SCP

Materiální podmínky v zařízeních pro zajištění cizinců mají odpovídat právní situaci osob, které jsou v zařízení umístěny. Je zapotřebí se co nejvíce vyhnout prvkům vězeňského prostředí.[25]

Příslušníci SCP působí uvnitř zařízení a zajišťují bezpečnost personálu při kontaktu s cizinci, a to v souladu s pravidly stanovenými v mimořádném opatření OZZ. Při doprovázení personálu viditelně nosí černé obušky s příčnou rukojetí,[26] které s ohledem na svoji barvu silně kontrastují s bílými ochrannými obleky a žlutými reflexními vestami, které mají policisté oblečeny. Ve zprávě z první návštěvy jsem uvedla, že je toto problematické zejména ve vztahu k žadatelům o mezinárodní ochranu a rodinám s nezletilými dětmi. Ve zprávě z první návštěvy jsem proto navrhla, aby příslušníci SCP nezajišťovali vnitřní ostrahu v zařízení. Dále jsem také navrhla, aby policisté nebyli rutinně vybavování obušky při běžném kontaktu s klienty zařízení.

OZZ i SCP ve svém vyjádření ke zprávě sdělili, že policisté při běžném kontaktu s cizinci v zařízení již nejsou rutinně vybavováni obušky. OZZ nadto navíc uvedlo, že policejní ostraha je jedním z nezbytných bezpečnostních opatření a požadavků součinnostních složek pro provoz karanténního objektu. Zejména pro výkon práce u zajištěných cizinců je nezbytné zajistit ochranu zdravotnického personálu před možnou agresivitou zajištěných cizinců. Připomínka ve vztahu k žadatelům o mezinárodní ochranu byla údajně akceptována a v rámci jednání součinnostních složek mělo být o této problematice diskutováno. Jako částečné přispění ke zlepšení situace OZZ považoval realizaci opatření ze strany ŘSCP, které nebude při běžném kontaktu s klienty v zařízení příslušníky SCP vybavovat obušky.

Kontrolou na místě, včetně pohovorů s klienty i se zástupci z SCP, bylo zjištěno, že se v mezidobí od první návštěvy v zařízení v této věci nic nezměnilo, a to ani ve vztahu k žadatelům o mezinárodní ochranu.

Rozumím tomu, že režim v karanténním a izolačním prostoru se primárně neřídí legislativou upravující pobyt cizinců,[27] ale zákonem o ochraně veřejného zdraví,[28] kdy za nastavení konkrétních opatřeních zodpovídá OZZ. Toto odchýlení od zásad a pravidel stanovených v zákoně však není jakkoliv odůvodněno. V běžných cizineckých zařízeních[29] policie uvnitř zařízení nepůsobí, s výjimkou části s přísným režimem v zařízeních pro zajištění cizinců. Vnitřní ostrahu v běžných cizineckých zařízeních zajišťuje SBS. Její zaměstnanci nejsou

25 Rada Evropy. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Informační přehled (factsheet). CPT/Inf(2017)3. Imigrační detence. Dostupné z: https://rm.coe.int/16808ef5e2.

26 Známé také pod názvem tonfa.

27 Ustanovení § 79 odst. 2 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a § 163 odst. 2 písm. e) zákona o pobytu cizinců.

28 Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

29 Tímto jsou myšleny zařízení pro zajištění cizinců a přijímací střediska.

vybaveni obušky. V případě, že si to žádá situace, mohou přivolat pomoc ze strany SCP. SBS působící v běžných zařízeních rovněž není vybavována obušky.

Nošení obušků zůstává nadále problematické – žadatelé o mezinárodní ochranu, nezletilé děti i jiné zranitelné osoby mohou mít traumatické zážitky ze země svého původu nebo z doby po jejím opuštění. Přítomnost policistů vybavených obušky může tato traumata ještě násobit, klienty zastrašovat a vyvolávat v nich pocity bezmoci.

Opatření pro odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra:

4) Zajistit, aby příslušníci SCP nezajišťovali vnitřní ostrahu zařízení (bezodkladně).

Opatření pro Ředitelství služby cizinecké policie:

5) Nevybavovat příslušníky SCP rutinně obušky (s příčnou rukojetí, bez příčné rukojeti, jakékoliv typy obušků) pro běžný kontakt s klienty zařízení (průběžně).

3. Signalizační zařízení

Pokud v ubytovacích prostorách cizineckých zařízeních není personál neustále přítomen, je nutné, aby zde byla instalována zařízení k jeho přivolání.[30] V souladu s mimořádným opatřením OZZ mají ubytovací části splňovat podmínku možného uzamčení a mají být opatřeny signalizačním zařízením vyvedeným do prostor chodeb tak, aby tento signál mohl být sledován kamerovým systémem monitorovacího pracoviště a dále předáván do prostor personálu ZZMV a na společné monitorovací pracoviště.[31]

V budově A a B jsou nainstalovány dva typy signalizačních zařízení. První typ je umístěn v prostorách ubytovacích buněk. Druhý typ, který byl instalován až po první návštěvě zařízení, je umístěn v prostorách společných chodeb.

Každá ubytovací buňka má u svého vchodu z vnitřní strany signalizační tlačítko včetně označení anglickými nápisy. Při jeho stisknutí se ozve zvuková znělka (gong) a současně se nad dveřmi buňky na společné chodbě rozsvítí červené světlo, které svítí po dobu necelých 10 vteřin. Celá chodba je snímána kamerou, která je nainstalována nad oknem na konci chodby. Výstupy z těchto kamer má za úkol sledovat bezpečnostní agentura a následně nahlásit spuštění alarmu personálu ZZMV. Ten potom má tuto informaci předat příslušníkům SCP, aby zajistili doprovod při vstupu k ubytovacím prostorům. K tomu dochází samozřejmě až poté, co si personál obou subjektů obleče veškeré potřebné ochranné pomůcky.

Osobní zkušenosti samotných zaměstnankyň s fungováním signalizačního systému při první návštěvě ukázaly, že po zmáčknutí signalizačního tlačítka dochází ke značné časové prodlevě, než personál zareaguje. Ve zprávě z první návštěvy jsem proto navrhla, aby všechny součinnostní složky společně zajistily efektivní fungování signalizačního systému a co nejvíce snížily reakční dobu personálu. Zařízení v odpovědi sdělilo, že dojde k nápravě a pořídí další signalizační systém, který by napomohl situaci.

30 Informační přehled (factsheet): Imigrační detence, op. cit., s. 4.

31 Část I., bod 3 Mimořádné opatření OZZ ze dne 6. listopadu 2020.

Při kontrolní návštěvě bylo zjištěno, že tento druhý signalizační systém byl na chodbách skutečně nainstalován. Po stisknutí spínače svítí výrazně déle (do 30 vteřin) jasnějším, výraznějším světlem, avšak bez zvukového signálu. Při pohovorech s klienty vyplynulo, že netuší, že je na chodbách nějaká signalizace nainstalována. V době následné návštěvy totiž nebyly spínače signalizace nijak označeny, a šlo je tak lehce zaměnit za světelné spínače. Na jedné chodbě tento druhý typ signalizace chyběl.[32]

Obrázek 1 – Spínač na chodbě bez označení (fotografie ze systematické návštěvy).

Obrázek 2 – Spínač na chodbě po zjednání nápravy, nově označeno (fotografie zaslaná ředitelem SUZ po návštěvě).

Tři cizinci sdělili, že společně jednou omylem vyzkoušeli vnitřní signalizační zařízení v prostoru ubytovacích buněk, protože si je spletli se spínačem světla. Signalizační systém byl funkční, avšak nikdo z personálu dle jejich vyjádření nepřišel. V některých buňkách tato signalizace naopak úplně chyběla.[33]

Pověřené zaměstnankyně Kanceláře upozornily na chybějící signalizační zařízení a nedostatečná označení již bezprostředně při ukončení návštěvy. Ředitel Správy uprchlických zařízení mně bezodkladně zaslal své vyjádření. Přislíbil doobjednání chybějící signalizace a přiložil fotografie, ze kterých je zjevné, že tlačítka nového signalizačního systému jsou nově označena. Ve vztahu k označení ani chybějící signalizaci nenavrhuji žádné opatření k nápravě.

Mám však i nadále obavy, zda je stávající signalizační systém dostatečný pro zajištění bezpečnosti klientů. Oceňuji úsilí, které vedení Správy uprchlických zařízení investovalo do zlepšení systému. Přesto jsem přesvědčena, že signál ze zařízení, které lze spustit z ubytovacích buněk, je příliš krátký na to, aby jej zaměstnanci v monitorovacím pracovišti mohli zachytit, resp. hrozí riziko, že jej nezachytí. Kladněji nyní hodnotím druhé signalizační zařízení s ohledem na jasnost a trvání vysílaného světla. S ohledem na komplikovanost

32 Na chodbě kontaktní karantény zajištěných cizinců (budova B, 2. patro, vpravo).

33 V přízemí budovy B chyběla signalizační zařízení ve všech navštívených buňkách (viz foto č. 11).

procesu, zapojení vícera subjektů i nutnost používat ochranné prostředky se obávám, že reakční doba personálu zůstává nezměněna.

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

6) Informovat klienty při jejich příchodu o všech prvcích tohoto systému a zásadách jeho použití. (bezodkladně)

4. Kamerový systém

Popsaný signalizační systém by nemohl řádně fungovat bez kamerového systému. Kamery jsou nainstalovány nad okny a snímají chodby. Jak již bylo popsáno výše, výstupy z kamer má za úkol sledovat bezpečnostní služba a následně hlásit případné spuštění signalizačního zařízení.

Počet, fungování a umístění kamer se od května 2020 nezměnil. Na každé chodbě je jedna kamera umístěná nad oknem. Přímý přenos z kamery je přenášen do monitorovací místnosti, kde výstupy z kamer monitorují dva zaměstnanci SBS.

Zaměstnanci SBS se u monitorů pravidelně střídají a jsou instruováni sledovat, jestli na přenášeném obrazu ubíhá čas pro případ, kdyby snad mělo dojít k tzv. zamrznutí přenosu.

Při prohlídce prostor zaměstnankyně Kanceláře zjistily, že z protilehlých dveří lze vytvořit zátarasu, která následně může zaclonit značnou část kamerou snímaného prostoru. Jelikož

Obrázek č. 3 – Kamera skryta za otevřenými dveřmi (foceno z úrovně očí, výška osoby 170 cm, odstup od dveří cca 1 m).

Obrázek č. 4 – Stejná situace jako na obrázku 3 (foceno ve vzpažení).

na patře není zajištěna neustálá přítomnost personálu, žádná ze složek nemusí vědět, co se na chodbě děje.

5. Noční pochůzky

Při úvodním pohovoru s vedením zařízení bylo sděleno, že v mezidobí od první návštěvy zařízení byly zavedeny také pravidelné noční pochůzky. Zaměstnanci SBS údajně kontrolují prostory budov A a B v čase od 19:00 hodin do 6:00 hodin, přičemž nevstupují do karanténních částí budov, pouze procházejí po schodišti a kontrolují dění.

Z pohovorů se zaměstnanci SBS však vyplynulo, že noční pochůzky v budově A a B neprovádějí a nevědí, že toto v zařízení probíhá. Toto bylo opakovaně ověřeno při pohovorech s více dotazovanými zaměstnanci a na této výpovědi se shodují. To se však liší od tvrzení získaného při úvodním pohovoru s vedením zařízení.

Upozorňuji, že pokud se noční pochůzky skutečně neprovádějí, tak je dění v karanténním prostoru sledováno pouze prostřednictvím kamerového záznamu a případného signalizačního systému. Oba prostředky však mohou být nespolehlivé, jak jsem popsala výše.

6. Ubytování

K péči, kterou je stát povinen zabezpečit pro osoby zbavené svobody, patří také odpovědnost za jejich ochranu před každým, kdo by jim chtěl ublížit. Ženy zbavené svobody by měly být umístěny zásadně odděleně od mužů zadržovaných v tom samém zařízení.[34]

V první zprávě ze zařízení jsem upozornila na skutečnost, že ochrana samostatných žen nebyla v době návštěvy zařízení dostatečně zajištěna a navrhla jsem, aby ZZMV i SUZ ve vzájemné spolupráci zajistily bezpečí samostatných žen odděleným ubytováním. Ve svých vyjádřeních obě složky sdělily, že byly vymezeny oddělené prostory v samostatné budově pouze pro účely odděleného ubytování samostatných žen a rodin s dětmi.

Během následné návštěvy bylo zjištěno, že v budově A v druhém patře a v budově B v prvním patře nebyly odděleny ženy od mužů. V budově A byli na společné chodbě[35] v jedné buňce umístěni čtyři muži a v jiné buňce tři dospělé ženy a nezletilá dívka ve věku 7 let. V budově B se v prvním patře na společné chodbě nacházel v jedné buňce samotný muž a v jiné buňce čtyři dospělé ženy.[36] Klienti se nemohli ani v buňkách, ani na pokojích zamknout. Ve všech případech se jednalo o žadatele o mezinárodní ochranu.

Obě budovy měly dostatečně volnou kapacitu na to, aby bylo možné oddělení mužů a žen, potažmo rodin, zajistit. V budově A byla volná minimálně jedna celá chodba na prvním patře. V budově B bylo volné celé první patro podlaží a jedna volná chodba v přízemí.

Neoddělení mužů a žen za situace, kdy není umožněné zamykání pokojů nebo buněk, je v rozporu se standardem a nezajišťuje ženám a dětem dostatečné bezpečí. Tuto

34 Standard 24. Rada Evropy. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). CPT/Inf(2000)13-part. Ženy zbavené svobody. Dostupné z: https://rm.coe.int/16806cd36d.

35 Na jedné chodbě se nachází celkem čtyři buňky.

36 Jednalo se přitom o buňky, na kterých v době návštěvy chyběla signalizace.

problematiku je nutné vnímat i v kontextu problému identifikovaných v ostatních podkapitolách.

Ředitel zdravotnického zařízení poskytl bezprostředně po návštěvě své vyjádření ke zjištěním učiněným na místě. Sdělil, že dochází ke společnému ubytování v případě rodinných příslušníků, a to i na základě jejich ústního prohlášení. V ostatních případech jsou pak ženy striktně oddělovány od mužů. Přislíbil, že do budoucna bude ZZMV striktně oddělovat muže a ženy od sebe, pokud nebude ze strany Služby cizinecké policie doloženo, že se jedná o rodinu. Uvedl také, že umisťování klientů probíhá v souladu s mimořádným opatřením odboru ochrany veřejného zdraví Ministerstva vnitra. Tato pravidla zaměstnanci ZZMV nemohou nijak modifikovat ani postupovat v rozporu s nimi.

Za uvedené vyjádření děkuji. Považuji za vhodné zmínit, že se ve zmíněných pravidlech mimořádného opatření OZZ při umisťování cizinců zohledňuje časový interval přijetí cizince, rozdílné režimy karanténních opatření a zároveň je stanoveno pravidlo umístit cizince dle možností od nejvyššího podlaží. Obdobnou úpravu obsahuje i Zdravotně-hygienický řád karanténních prostor. Otázka zranitelnosti či oddělení mužů a žen ani v jednom z dokumentů není reflektována.

Domnívám se, že pro prevenci vzniku obdobných pochybení by bylo vhodné upravit patřičné pasáže Zdravotně-hygienického řádu i mimořádného opatření OZZ tak, aby bylo jasně stanoveno oddělení muž a žen, příp. dalších zranitelných osob.

Opatření pro odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra a pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

7) Upravit Zdravotně-hygienický řád i mimořádné opatření tak, aby reflektoval záruky bezpečí pro ženy a jiné zranitelné skupiny (do 3 měsíců).

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

8) Zajistit bezpečí samostatných žen, rodin a případných zranitelných osob odděleným ubytováním (bezodkladně).

7. Zamykání pokojů, koupelen a toalet

Ve zprávě z návštěvy zařízení jsem navrhla zařízení zajistit možnost vnitřního **zamykání na toaletách.** V odpovědi na zprávu mi vedení Správy uprchlických zařízení sdělilo, že možnost vnitřního zamykání na toaletách byla SUZ MV zajištěna bezodkladně. Při následné návštěvě bylo na místě zjištěno, že toalety nešly zamykat na žádné z navštívených buněk. Bezprostředně po následné návštěvě bylo zasláno vyjádření ředitele Správy uprchlických zařízení spolu s fotografiemi, ze kterých je patrné, že byla v tomto již zjednána náprava.

Dle pravidel mimořádného opatření OZZ mají ubytovací části splňovat podmínku možného uzamčení.[37] V době provedení následné návštěvy nebylo zamykání možné na žádné

37 Část I. bod 2 Mimořádného opatření OZZ ze dne 6. listopadu 2020.

z navštívených buněk, a to ani dveří celé buňky, ani jednotlivých pokojů, toalet či sprch. V případě pokojů se (navíc s ohledem na neexistenci oddělených prostor pro muže, ženy a zranitelné osoby) nejedná pouze o zajištění soukromí, ale i o zajištění bezpečnosti.

Žadatelé o mezinárodní ochranu nemusí vědět, kdo se na jiných buňkách nachází. Panuje reálné riziko, že se mohou cizinci do jiné buňky velmi snadno dostat. Z poznatků získaných individuálním šetřením bylo zjištěno, že k obdobnému incidentu již v průběhu léta došlo, a to s neblahými následky.[38] Nemožnost se zamknout může v cizincích evokovat zesílený pocit nebezpečí. Je nutné brát v potaz možnou psychickou zranitelnost či předchozí traumatické zkušenosti cizinců. Mnoho cizinců si při pohovorech stěžovalo na nemožnost uzamknout se ve sprše nebo WC. Matka sedmileté dívky uvedla, že se s dcerou vždy střídají a jedna z nich hlídá, aby tu druhou někdo při toaletě nevyrušil. Toto považuji za nedůstojné. S ohledem na to, že bylo možné zajistit zamykání toalet, věřím, že stejné zamykání bude možné i v případě koupelen. V rámci posílení bezpečnosti cizinců navrhuji zařízení, aby nainstalovalo vhodné zámky i na jednotlivé pokoje.

Obrázek 5 – Dveře od WC při následné návštěvě.

Obrázek 6 – Dveře od toalet po zjednání nápravy opatřeny jednoduchým uzamykatelným mechanismem.

Opatření pro Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra:

9) Zajistit možnost vnitřního zamykání pokojů a koupelen (do 3 měsíců).

38 Šetření zástupkyně veřejného ochránce práv je vedeno pod sp. zn. 5987/2020/VOP/ŠO a 6358/2020/VOP/ŠO.

Režim klientů v zařízení

8. Smysluplný lidský kontakt

V případě izolace nebo karanténního opatření by měl být zajištěn smysluplný lidský kontakt.[39] V opačném případě se podmínky takovéto detence mohou blížit režimu *de facto* „samotky", tedy samostatného, izolovaného umístění osob, které má vliv na jejich psychické zdraví.[40] Smysluplným lidským kontaktem se rozumí takové množství a kvalita sociálních interakcí a psychologické stimulace, které lidské bytosti potřebují k zachování jejich mentálního zdraví a osobní pohody (*wellbeing*). Kontakt musí být více než letmá nebo náhodná interakce, jako je například donesení jídla, léků apod.[41]

Ve zprávě z návštěvy jsem zařízení doporučila zajišťovat klientům každodenní smysluplný lidský kontakt. Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra ve svém vyjádření ke zprávě uvedlo, že tento požadavek je v rozporu s karanténním opatření z důvodu šíření koronaviru.

Při následné návštěvě bylo zjištěno, že cizinci se v rámci karanténních prostor setkávají se zaměstnanci zařízení pouze třikrát denně, a to při roznosu jídla. U klientů se takto střídají pedagog volného času, zdravotník, sociální pracovník a ubytovatel, a to vždy za doprovodu policie. Zajištění cizinci a osoby v izolaci či kontaktní karanténě se setkávají pouze se zdravotníky rovněž doprovázenými příslušníky policie. V době návštěvy si někteří zajištění cizinci výslovně stěžovali na nemožnost hovořit se sociálním pracovníkem.

Sociální pracovníci s klienty dle svých slov a odhadů hovoří 5 až 10 minut. Klienti uváděli, že kontakt trvá mnohdy i kratší dobu. Navíc uváděli, že jazyková bariéra jim často brání v komunikaci a dorozumívají se mnohdy pouze posunky. Všechny osoby mimo klientů, které vstupují do karanténní zóny, jsou oblečeny do ochranných obleků, mají respirátory a štíty. Klienti tak mívají problémy od sebe příslušníky jednotlivých složek (s výjimkou policie) rozeznat, případně s nimi navázat vztah důvěry.

Ředitel Správy uprchlických zařízení mě ve svém vyjádření bezprostředně po návštěvě ujistil, že vnímá poskytování sociálních služeb a kontakt se sociálním pracovníkem a klienty jako důležitý. Rozhodl, že pro všechny klienty karanténních prostor, včetně izolace u klientů pozitivních na COVID-19, bude vytvořen dostatečný časový prostor řešit jejich dotazy a situaci cestou telefonických konzultací a rozhovorů se zaměstnanci SUZ. Ve svém vyjádření mě ujistil i o postupu, kterým se k těmto konzultacím dostanou i zajištění cizinci. K tomu byl zpracován i leták, který mně byl zaslán přílohou vyjádření.

---

39 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 8.

40 United Nations. General Assembly. Human Rights Council. Report of the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health, A/HRC/38/36 [online], 2018, odst. 46 [cit 2021-02-02]. Dostupné z: https://undocs.org/A/HRC/38/36.

41 Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). Office of Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). & Penal Reform International. Guidance Document on the Nelson Mandela Rules. Imprementing the United Nations Revised Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, [online], 2018. ISBN 978-83-66089-14-3, s. 106 [cit 2021-10-3]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/7/b/389912_0.pdf.

Oceňuji, že je vedení Správy uprchlických zařízení otevřeno k dialogu a samo nachází proaktivně další řešení. Navržené řešení nyní považuji za dostatečné. **Prosím Správu uprchlických zařízení o sdělení, jak se v praxi osvědčil tento způsob komunikace i s ohledem na možnou jazykovou bariéru.**

9. Přístup na čerstvý vzduch

Imigrační detence nemá povahu trestu. Cizincům omezeným na svobodě by měl být poskytnut jak režim, tak materiální podmínky přiměřené jejich právnímu postavení. Přestože je legitimní a důvodné omezit některé aktivity, základní práva cizinců omezených na svobodě musí být během pandemie respektována. To zahrnuje také denní přístup na čerstvý vzduch.[42]

Všem cizincům, včetně žadatelů o mezinárodní ochranu, je zakázáno opustit prostory karanténního zařízení a nemohou se pohybovat ani v rámci areálu. Jediný přístup k čerstvému vzduchu, který klienti mají, je dostupný pouze pomocí otevření oken či dveří na balkon. Tato okna, resp. dveře je možné otevřít přibližně na 15 centimetrů kvůli nainstalovaným zarážkám. Ve zprávě z návštěvy jsem proto doporučila zařízení jednak zajistit klientům každodenní přístup na čerstvý vzduchu po dobu minimálně jedné hodiny, a jednak také odstranit bezpečnostní zarážky u oken a balkonových dveří.

Správa uprchlických zařízení v odpovědi sdělila, že bezpečnostní zarážky u oken byly nainstalovány na základě požadavku SCP z důvodu, že v karanténních prostorách jsou umístěni cizinci, které SCP zajistila podle zákona o pobytu cizinců. Smysl zarážek je zabránit případnému útěku cizince.

Na místě bylo ověřeno, že se situace od první návštěvy nezměnila. Klienti nemají možnost pobytu venku na čerstvém vzduchu a zarážky v oknech doposud nebyly odstraněny.

Vedení zařízení při úvodním pohovoru znovu zdůraznilo, že zarážky v oknech a dveřích představují alternativu k používání mříží. Kvituji, že se zařízení snaží předejít používání mříží v oknech, které by navozovaly atmosféru vězeňského prostředí.

Nařízení karanténního opatření žadatelům o mezinárodní ochranu nemění jejich legální status. Argumentace tím, že se v zařízení nacházejí také zajištění cizinci, nemá své opodstatnění ve vztahu k žadatelům o mezinárodní ochranu. Pro srovnání například v Přijímacím středisku Zastávka u Brna, které slouží právě pro umístění žadatelů o mezinárodní ochranu, nejsou instalovány ani mříže ani zarážky v oknech.

Ve vztahu k zajištěným cizincům je požadavek zabezpečení před útěkem opodstatněný. Je však namístě zopakovat, že i zajištění cizinci mají právo pobytu na čerstvém vzduchu.

Bylo by také vhodné, aby všichni klienti, včetně těch v izolaci, mohli pravidelně důkladně větrat prostory, ve kterých se nacházejí.

42 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 7.

Ke každodennímu přístupu klientů na čerstvý vzduch ZZMV sdělilo, že ve stávající situaci není ani v kompetenci, ani v možnostech zdravotnického personálu zajišťovat pohyb klientů ve volném prostoru s tím, že by organizace představovala významnou časovou náročnost a narušovalo by to běžný chod zařízení.

Ráda bych zdůraznila, že areál zařízení poskytuje dostatečně velkou plochu k tomu, aby mohli cizinci alespoň po omezenou dobu pobývat na čerstvém vzduchu za současného dodržení všech potřebných hygienických opatření (rozestupy, používání ochranných pomůcek atd.) Pobyt na čerstvém vzduchu patří k základním právům, která by cizincům neměla být zcela odňata ani v současné době.

Opatření pro Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra:

10) Odstranit bezpečnostní zarážky u oken a balkonových dveří tam, kde jsou umístěni žadatelé o mezinárodní ochranu (do 3 měsíců).

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

11) Zajišťovat klientům v kontaktní a preventivní karanténě každodenní přístup na čerstvý vzduch po dobu minimálně jedné hodiny (průběžně).

10. Informovanost o průběhu karantény

Cizinci by měli být informováni o svých právech a postupech, které se na ně vztahují, a to v jim srozumitelném jazyce a bez průtahů.[43]

Přístup k informacím vnímám jako klíčový prostředek ochrany osob omezených na osobní svobodě. Nedostatek přístupu k informacím může ve svém důsledku zasahovat do práva na přístup k řízení o mezinárodní ochraně, k právní pomoci, k právu na psychologickou podporu.

Ve zprávě z první návštěvy jsem požadovala po zařízení, aby poskytovalo klientům informace v celém průběhu karantény. Už tehdy jsem vnímala, že cizinci při pohovorech prahli po informacích, a bylo zřejmé, že zařízení bude muset vynaložit jisté úsilí, aby tuto potřebu saturovalo.

Zdravotnické zařízení ve svém vyjádření ke zprávě uvedlo, že cizincům jsou předávány nezbytné informace o jejich umístění a podmínkách pobytu do karanténního zařízení písemnou formou a jsou přeloženy do 11 jazykových mutací. V případě jakýchkoli nejasností a dotazů jsou údajně tyto požadavky vždy řešeny, vysvětlovány a komunikovány průběžně dle požadavků klientů. Sociální pracovníci SUZ MV při výdeji stravy navazují kontakt s cizinci, v rámci kterého jsou schopni poskytnout základní informace, popřípadě poradenství. Zdravotnické zařízení také sdělilo, že díky informacím poskytovaným klientům při příjmu a dále vyvěšeným na viditelných místech v prostorách ubytovacích buněk (v různých jazykových mutacích), je zásadně přispíváno k pochopení situace a nutnosti těchto opatření.

43 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 4.

Jak je již uvedeno v kapitole *1.2 Jazyk rozhodnutí OZZ*, klienti při příchodu do zařízení dostávají dva typy dokumentů. Prvním je shrnutí textu rozhodnutí OZZ včetně ustanovení o opravných prostředcích. Druhým dokumentem je pak „Poučení při protiepidemických opatřeních" o opatřeních, která je klient v průběhu pobytu v zařízení povinen strpět.

Pro plné pochopení následujících kapitol uvádím ve zkratce obsah tohoto poučení. Jsou v něm stanoveny následující pravidla: pravidla použití **signalizace** v buňce,[44] pravidla pro vydávání **stravy**, pravidla pro **úklid**, a povinnosti: **nelze opustit** ubytovací buňku bez souhlasu zdravotnického personálu, povinnost nosit obličejovou **masku**, povinnost podrobit se **lékařským úkonům**, povinnost hlásit **závady**, povinnost dodržovat pravidla **hygieny**, povinnost vyhýbat se **kontaktu**, zákaz **návštěv**, povinnost dodržování **nočního klidu** a povinnost řídit se **provozním řádem zařízení** a ústními a písemnými pokyny příslušných orgánů v Zařízení pro zajištění cizinců, pobytovém a přijímacím středisku Bělá-Jezová.

Toto poučení obdrželi cizinci v různých jazykových mutacích, což bylo při následné návštěvě v průběhu pohovorů s klienty ověřeno. Provozní řád zařízení a jiné písemné pokyny zmíněné v posledním bodu poučení nebyly v karanténním prostoru vyvěšeny. Cizinci k nim tedy neměli žádný přístup. Poučení bylo vyvěšeno i v pokojích klientů zařízení, avšak pouze v českém jazyce.

Jediné cizojazyčné informace, které byly vyvěšeny v prostorách ubytovacích buněk, se týkaly použití signalizačního zařízení (grafické symboly s texty *„SOS; Only for emergency alert; a HELP*") a pravidel pobytu mimo buňku (grafické symboly s texty *„STOP; No exit; Only with nurse*").[45]

Někteří žadatelé o mezinárodní ochranu byli velmi detailně informováni o průběhu pobytu i o právech a povinnostech, avšak sami to vysvětlili tím, že již měli dřívější vazby na komunitu cizinců, kteří zařízením prošli. Další uvedli, že si aktivně hledali informace přes internet, na který měli přístup prostřednictvím svých mobilních telefonů. Někteří žadatelé však tyto informace ani kontakty neměli. Ti zpravidla netušili nic o možnostech právní pomoci a psychologické podpory, délce pobytu a ani co s nimi bude po odchodu ze zařízení.

Ještě závažnější jsou zjištění získaná pohovorem se zajištěnými cizinci. Ti nebyli schopni vypovědět o režimu pobytu nic nad rámec informací obsažených v uvedených poučeních. Sami neměli kontakt s vnějším světem a přístup k informacím. Na rozdíl od žadatelů o mezinárodní ochranu k zajištěným cizincům v průběhu dne nechodil personál SUZ, nemohli se na potřebné informace zeptat ani osobně, přestože o to někteří při návštěvě projevovali velký zájem.

Zjištění učiněná na místě neodpovídala vyjádření Zdravotnického zařízení, které mně bylo poskytnuto v reakci na první zprávu. Otázka informovanosti klientů byla proto řešena

44 Dle tohoto pravidla signalizace v ubytovací buňce slouží k zavolání zdravotnického personálu pouze v případě ohrožení života nebo velmi akutní změny zdravotního stavu cizince. V poučení není žádná zmínka o signalizačním zařízení na chodbě.

45 Jako pozůstatek pobytového střediska, které v budově působilo před pandemií, jsou na některé z buněk vyvěšena i pravidla pro ohřívání vody. Na každé chodbě je také vyvěšen materiál společnosti Telefonica O2 upravující použití telefonního automatu.

v průběhu následné návštěvy ihned na místě, a to s ohledem na závažnost zjištění a provázanost na právo na právní pomoc a psychologickou podporu. Nad rámec informací uvedených v kapitole věnující se *smysluplnému kontaktu* dodávám, že Správa uprchlických zařízení nově v reakci na zjištění učiněná na místě zpracovala informační leták *„Nacházíte se v Karanténním zařízení Bělá-Jezová“.* V něm přehledně zpracovala práva i povinnosti cizinců včetně doprovodných obecných informací.

Nově zde přibyly stručné informace o **právním poradenství**, **psychologické péči**, možnosti kontaktovat **sociálního pracovníka** či pracovníka stálé služby 24 hodin denně, právu podat žádost o **azyl**,[46] právu požádat o **dobrovolný návrat**, právu na odesílání a přijímání **pošty**. Rovněž jsou zde uvedeny informace o **důsledcích** negativního i pozitivního testu, příp. kontaktu s nakaženou osobou. Leták výslovně odkazuje i na leták s **kontakty** na nevládní organizace, který se má nově nacházet na chodbách zařízení. Vedení správy uprchlických zařízení přislíbilo zajistit překlad letáku do cizích jazyků.

Navržené opatření k nápravě považuji za splněné.

10.1 Přístup k právní pomoci

Přístup k právní pomoci je jedním ze základních práv osob zbavených osobní svobody.[47]

Dle mimořádného opatření platného v době následné návštěvy lze *„osobám poskytujícím právní pomoc povolit vstup po 5 dnech trvání karanténního opatření u konkrétního cizince, v prvních 5 dnech trvání karanténního opatření lze povolit vstup pouze na výslovnou žádost cizince, pokud nelze zprostředkovat právní pomoc vzdáleným způsobem“.*[48]

Ve zprávě z první návštěvy jsem zařízení doporučila proaktivně nabízet možnost právní pomoci. Vedení Správy uprchlických zařízení přislíbilo do vnitřních prostor umístit seznam s kontakty na instituce poskytující právní pomoc cizincům.

Při následné návštěvě bylo zjištěno, že **žádné informační letáky** s kontakty na právníky nebo informacemi o možnosti využít právní poradenství **vyvěšeny nebyly**.

Z úvodního pohovoru s vedením zařízení, z písemné komunikace vedené před samotnou návštěvou a z poznatků získaných přímo od nevládní organizace, která poradenství v zařízení poskytuje, bylo zjištěno, že právník skutečně do zařízení pravidelně dochází každé dva týdny. U žadatelů o mezinárodní ochranu právník chodí k cizincům na buňku zpravidla v době rozdávání oběda. K zajištěným cizincům může přijít pouze na jejich požádání. U cizinců, kteří jsou v izolaci, by to dle vyjádření vedení bylo možné pouze na požádání.

Informace získané při pohovorech s klienty mě však přivedly k závěru, že i přes výše uvedené cizinci neměli de facto přístup k právní pomoci. Někteří cizinci při pohovorech nevěděli, že právník nevládní organizace pravidelně navštěvuje zařízení, ani že o jeho služby mohou zažádat. Zajištění cizinci pociťovali silnou frustraci a stres, protože neměli přístup

46 Pojem mezinárodní ochrana v letáku není uveden.

47 Rada Evropy. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). Informační přehled (factsheet). CPT/Inf(2017)3. Imigrační detence. Dostupné z: https://rm.coe.int/16808ef5e2.

48 Mimořádné opatření ze dne 6 listopadu 2020, část I bod 8.

na internet, a obecně tak mají značně ztížen přístup k informacím. Klienti se obávali, že zmeškají zákonné lhůty a neměli s kým se o tyto obavy podělit.

Ředitel Správy uprchlických zařízení ve svém vyjádření zaslal nový leták *„Nacházíte se v Karanténním zařízení Bělá-Jezová“*, ve kterém se cizince dozvědí, že mají právo na kontakt s právníkem a že také mohou využít bezplatné právní poradenství poskytované Organizací pro pomoc uprchlíkům. Do prostor chodeb je nově umístěn seznam kontaktů na neziskové organizace, veřejného ochránce práv, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky i Mezinárodní organizaci pro migraci.

Navržené opatření k nápravě považuji za splněné.

10.2 Psychologická péče

Dle Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání by se osobám zbaveným svobody mělo v této době dostat zvýšené psychologické podpory.[49] Ve zprávě z předešlé návštěvy jsem doporučila proaktivně nabízet možnost hovořit s psychologem. Zdravotnické zařízení mně ve svém vyjádření sdělilo, že o této možnosti jsou klienti pravidelně informováni v rámci poskytování informací v celém průběhu karantény.

V průběhu následné návštěvy však bylo na místě zjištěno, že cizinci neměli informace o možnosti psychologické podpory. Zaměstnankyním Kanceláře sdělili, že o tomto nebyli poučeni při příjezdu, nebyli informováni ani od personálu zařízení v průběhu jejich pobytu. Cizinci napříč zařízením se v tomto shodovali. Ani informační leták („Poučení při protiepidemických opatřeních“) visící v každé z buněk tyto informace neobsahoval.

Jak jsem již uvedla výše, ředitel Správy uprchlických zařízení ve svém vyjádření po následné návštěvě zaslal nově zpracovaný leták, z něhož se cizinci dozvědí, že mají právo na zajištění psychologické péče. Tento krok vítám, nadále však vnímám, že se jedná o citlivou oblast a může být mnohdy obtížné detekovat potřebu psychologické intervence či podpory.

Komunikace klientů a personálu je omezena na okamžiky v průběhu vydávání stravy a hrozí tak, že v průběhu tak krátké doby pracovník nemusí tuto potřebu vždy zaznamenat. Prostředí zařízení nenabízí soukromí pro rozhovor o takto osobních a důvěrných věcech. Karanténní opatření jsou značně vyčerpávající a personál zařízení pracuje v náročných podmínkách. V poměrně krátkém časovém úseku musí zajistit mnoho úkolů, a nelze opomenout, že i samotné ochranné pomůcky mohou být překážkou pro navození atmosféry důvěry a bezpečí.

Vítám, že byla zavedena možnost konzultací přes telefon pro všechny ubytované cizince včetně zajištěných cizinců. Ti doposud nebyli v denním kontaktu s personálem Správy uprchlických zařízení, u kterých lze přitom s ohledem na jejich běžnou pracovní náplň předpokládat vnímavost k těmto potřebám.

49 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 6.

Nadále spatřuji nedostatky ve sdílení informací mezi jednotlivými složkami působícími v zařízení, což může ve svém důsledku představovat problém při posuzování, **zda je cizinec ve stavu slučitelném se zajištěním**.

Oceňuji, že v některých individuálních případech je zařízení schopno efektivně reagovat a komunikovat s Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (dále jen „OAMP“).[50] Nejsem si jistá, jestli k podobné komunikaci dochází i ve vztahu SUZ, SCP a zajišťovacím útvarem SCP. Vedoucí zařízení uvedla, že jediný, kdo by mohl komunikovat se zajišťujícím útvarem, je střediskový útvar cizinecké policie. Střediskový útvar cizinecké policie však tento typ informací nepředává. Od SUZ takové informace středisková cizinecká policie nevyžaduje, a tudíž tyto informace nebývají ze strany SUZ předávány. Zároveň vedoucí zařízení sdělila, že nemá zkušenost s tím, že by si zajišťující orgán někdy přes střediskový útvar CP od SUZ žádal informace o fyzickém či psychickém stavu někoho ze zajištěných.

Za stávajících podmínek neexistuje stabilně nastavený oficiální systém předávání informací o psychickém stavu klientů. Zatímco komunikace mezi SUZ a OAMP zřejmě ve velmi akutním případě proběhla, komunikace mezi SUZ a zajišťujícím útvarem SCP neexistuje. V praxi se tak v případě, že by zajištění klienta bylo neslučitelné s jeho psychickým stavem, zajišťující policejní orgán o této skutečnosti nedozví, neboť SUZ tyto informace nepředává a SCP o ně nežádá. Výjimkou jsou situace, kdy je zajištěný cizinec hospitalizován – o této skutečnosti je zajišťující útvar SCP místním útvarem SCP informován. Tento nedostatek může mít velmi negativní následky pro psychiku cizince a může vést i k sebepoškození.

Evropský soud pro lidská práva přitom dovozuje, že zranitelnost může být jedním z faktorů, který v kumulaci s dalšími faktory může znamenat, že **zajištění bude představovat ponižující zacházení, tedy zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod**.[51] Jsem přesvědčena, že je naprosto nezbytné, aby průchodnost informací o zranitelnosti byla nastavena.

Opatření pro Ředitelství služby cizinecké policie a Správu uprchlických zařízení:

12) Nastavit efektivní oboustranně fungující systém předávání informací o identifikovaných zranitelných osobách v zařízení a o jejich psychickém a fyzickém stavu (do 3 měsíců).

50 Například přesun klientky ve vysokém stupni těhotenství, která pobyt velmi špatně psychicky snášela, do jiného zařízení. Vedení zařízení komunikovalo s OAMP a cizinka byla následně ubytována v jiném zařízení. OAMP zajišťuje žadatele o MO podle § 46a zákona o azylu. Zranitelnou osobu může OAMP zajistit pouze v případě nutnosti, pokud je starší 18 let a porušila opakovaně závažným způsobem povinnost uloženou jí zvláštním opatřením podle §47 zákona o azylu (§ 46a odst. 3 zákona o azylu). Podle § 2 odst. 1 písm. i) zákona o azylu je těhotná žena zranitelnou osobou.

51 DUBOVÁ, Alexandra. Zajišťování zranitelných osob v judikatuře ESLP. In: Dalibor JÍLEK, Pavel POŘÍZEK. Ročenka uprchlického a cizineckého práva.[online] Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, s. 300-311. [cit. 16. 3. 2021]. ISBN: 978-80-7631-045-2. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/dokument/rocenka-cizinci-2019/rocenka.pdf.

11. Kontakt s vnějším světem

Omezení kontaktu s vnějším světem by mělo být kompenzováno rozšířeným přístupem k alternativním prostředkům komunikace.[52] Jedná se o standard, který byl stanoven právě v souvislosti s omezením osobní svobody v době pandemie onemocnění COVID-19.

Ve zprávě z předešlé návštěvy jsem s uznáním kvitovala připravenost zařízení poskytnout žadatelům o mezinárodní ochranu tablety k vypůjčení. Doporučila jsem však zařízení zajistit přístup zajištěných cizinců k internetu. **Zajištění cizinci stejně jako žadatelé o mezinárodní ochranu nemohou přijímat návštěvy, avšak oproti žadatelům jim toto omezení není nikterak kompenzováno.**

Správě uprchlických zařízení jsem nabídla řešení, kterým lze upravit přístup na vybrané webové stránky s ohledem na to, v zařízeních pro zajištění cizinců se uplatňuje režim přístupu pouze na povolené webové stránky. Ostatně i v průběhu první návštěvy vedení zařízení uvedlo, že připravené tablety nelze propůjčit zajištěným cizincům kvůli tomu, že přístupem přes wifi nelze omezit stránky, na které by klienti měli přístup. Ve své odpovědi Správa uprchlických zařízení sdělila, že toto doporučení neprovede a přístup k internetu zajištěným cizincům nezajistí.

Při následné návštěvě bylo potvrzeno, že zajištění cizinci trpí nedostatkem přístupu k informacím, nedostatkem jakéhokoliv smysluplného vyžití i kontaktu se svými blízkými. Shodovali se v tom, že se cítí frustrovaní a opuštění. Vedení zařízení dokonce sdělilo, že klienti opakovaně volají z telefonního automatu na linku tísňového volání, aby zjistili, kolik je hodin.[53] To dokresluje stav zoufalství, ve kterém se někteří z cizinců v době následné návštěvy nacházeli.

Je zřejmé, že pro zajištěné cizince má zákaz internetu dalekosáhlé důsledky v podobě nedostatku přístupu k informacím, ztráty kontaktu s blízkými a naprosté ztráty pojetí o běhu času. Ve spojení se zákazem návštěv a nedostatkem poskytovaných aktivit neměli zajištění cizinci prakticky žádné možnosti smysluplného trávení času během dne.

V době systematické návštěvy byli navíc všichni zajištění cizinci v izolaci nebo karanténě z důvodu rizikového kontaktu, a jejich pobyt tak trval výrazně delší dobu, než je tomu u preventivní karantény.[54] Nemožnost přístupu k internetu (byť by byl omezen na určité webové stránky), která není kompenzována jinými možnými aktivitami, tak cizince vystavuje prakticky úplné izolaci od vnějšího světa, a to na dobu celé karantény, resp. izolace, což může mít zásadní negativní dopad na jejich psychický stav.

Oceňuji, že vedení zařízení po následné návštěvě vybavilo karanténní prostory hodinami, avšak domnívám se, že to je jen malá útěcha pro zajištěné cizince. Nadále jsem přesvědčena,

52 Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), CPT/Inf(2020)13, op. cit., bod 7.

53 V době provedení následné návštěvy nebyly v karanténních prostorách žádné hodiny. Ředitel Správy uprchlických zařízení po ukončení návštěvy urychleně zjednal nápravu.

54 Klienti v preventivní karanténě zůstávají zpravidla po dobu až 5 dnů. Klienti v izolaci či kontaktní karanténě zůstávají zpravidla minimálně 10 dnů.

a konzultací s IT odborníky mám potvrzeno, že existují způsoby, jak zajištěným cizinců zajistit přístup k internetu, byť pouze na povolené webové stránky.

Opatření pro Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra:

13) Zajistit přístup cizinců k internetu (do 3 měsíců).

12. Volnočasové aktivity

Karanténní zařízení by měla, mimo jiné, zajišťovat škálu různých smysluplných aktivit.[55] Daná kapitola znovu úzce souvisí i s přístupem cizinců k internetu.

Je zřejmé, že některé aktivity není možné v době pandemie a karanténních opatření provozovat. Volnočasové místnosti i televizní místnosti v zařízení zůstaly zavřeny. Ve zprávě z návštěvy jsem ocenila, že klienti při příjmu dostávají tzv. volnočasový balíček s paletou předmětů pro trávení volného času. Podpořila jsem zařízení v další iniciativě vedené v tomto směru a v hledání dalších cest pro kompenzaci zrušení běžně nabízených aktivit.

Byla jsem velmi překvapena, že klienti tyto balíčky již nedostávají, a to ani nezletilé děti. Klienti při pohovorech současně popřeli, že by snad dostali nabídku jiných forem volnočasových aktivit. To je alarmující zejména ve vztahu k dětem a zajištěným cizincům. Zajištění cizinci, jak už bylo uvedeno, nemají ani přístup na internet, a ocitli se tak bez jakýchkoliv smysluplných aktivit. Tráví dny v letargii, pospáváním a odpočítáváním dnu po dni. Při pohovorech uvedli, že nemají ani základní psací potřeby.

Při pohovoru s vedením zařízení bylo zjištěno, že tyto balíčky jsou připraveny, avšak patrně nedochází k jejich distribuci, příp. jsou k dispozici na vyžádání cizinců. K tomu však dodávám, že pokud cizinci netuší, že mohou o něco požádat, zmenšuje se pravděpodobnost, že tak skutečně učiní.

Se silnými frustracemi klientů souvisí i omezený přístup k cigaretám u zajištěných cizinců. U těch se projevovaly abstinenční příznaky a neměli možnost se při svém pobytu jakkoliv rozptýlit. Velmi dobře si uvědomovali, že ve věznici by cigarety mohli mít a své rozhořčení nikterak neskrývali.

Vedení zařízení sdělilo, že cigarety zajištěným klientům nelze koupit, protože zaměstnanci SUZ nemají přístup k jejich věcem, kde mají peníze. Tyto věci jsou totiž uloženy u Služby cizinecké policie. Jsem přesvědčena, že by bylo v zájmu všech zúčastněných, kdyby součinnostní složky nalezly způsob, jakým ulehčit klientům přístup k cigaretám. **Doporučuji, aby v této věci došlo k úpravě přístupu zajištěných cizinců k cigaretám.**

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

14) Distribuovat balíčky s volnočasovými aktivitami (průběžně).

55 Doporučení 10. APT. Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (adopted on 25th March 2020). [cit. 2021-10-3]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/OPCAT/AdviceStatePartiesCoronavirusPandemic2020.pdf.

Vstupní prohlídka gravidních žen

Zdravotní personál provede nově příchozím cizincům vstupní vyšetření, zejména test na infekční onemocnění včetně tuberkulózy (dále jen „TBC“).[56] Cizinci by měli být plně informováni o léčbě, která se jim nabízí.[57] Během systematické návštěvy jiného cizineckého zařízení bylo zjištěno, že jedné z klientek byl v Přijímacím středisku Bělá-Jezová proveden rentgen (dále jen „RTG“) hrudníku, přestože byla ve 24. týdnu těhotenství. Ve zprávě z předchozí návštěvy zařízení jsem se tedy dotázala, proč je rentgenové vyšetření hrudníku prováděno i u gravidních cizinek.

V odpovědi mi bylo sděleno, že za standardních okolností nejsou rentgenová vyšetření u gravidních cizinek prováděna. Vyšetřujícímu lékaři nebyla gravidita cizinky známa, v opačném případě by toto vyšetření neprovedl. Přesto byla v daném případě dodržena veškerá předepsaná ochranná opatření. Vyšetření hrudníku rentgenem jsou nezbytná, protože byl v posledních letech zaznamenán nárůst onemocnění TBC, což je potenciálně velmi nebezpečné z hlediska šíření nemoci v České republice.

Ze zdravotnické dokumentace vyplývá, že RTG hrudníku jsou prováděny všem cizincům. Během systematické návštěvy byly pořízeny fotokopie zdravotnické dokumentace tří cizinek, z nich jedné v pokročilém stadiu těhotenství a jedné nezletilé. RTG byl proveden všem. U gravidní pacientky chyběla v dokumentaci zmínka o poučení o možných rizicích. Bylo naopak zaznamenáno, že byla v anglickém jazyce poučena o přivolání pomoci v případě počínajícího porodu. U zbylých dvou žen nebyla ve zdravotnické dokumentaci zmínka o tom, zda bylo zjišťováno případné těhotenství.

Během systematické návštěvy se k RTG cizinek žen vyjádřil i zdravotnický personál tak, že jsou prováděny standardně u všech žen, a to i u těhotných. Všechny ženy mají během RTG přes břišní dutinu pás, aby se předešlo potenciálnímu poškození plodu. Vše probíhá dle jejich slov s ohledem na radiologické standardy.

Praxe provedení testu na onemocnění TBC je zcela v souladu se standardy Výboru CPT a je důležitou součástí vstupního vyšetření. K detekci onemocnění TBC však existují metody nezahrnující rentgenové vyšetření hrudníku, jako je tuberkulinový test (TST) nebo krevní test (IGRA).[58] Podle vyhlášky o stanovení pravidel a postupů při lékařském ozáření[59] lze provádět pouze v neodkladných případech nebo z důvodu indikace pro potřeby porodu. **Je tedy**

56 Standard 91. Rada Evropy Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) CPT/Inf(2009)27-part Záruky pro neregulérní migranty zbavené osobní svobody Dostupné z: https://rm.coe.int/16806cce37.

57 Standard 92. Tamtéž.

58 Evropské centrum pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC). Handbook on TB laboratory diagnostic methods for the European Union. Stockholm. [online], 2016, [cit 2021-10-3], Dostupné z: https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/tuberculosis-laboratory-diagnostic-methods-eu.pdf.

59 Ustanovení § 7 vyhlášky č. 410/2012 Sb., o stanovení pravidel a postupů při lékařském ozáření, stanoví: „Lékařské ozáření pacientek v průběhu těhotenství lze provést **pouze v neodkladných případech nebo z důvodů indikace pro potřeby porodu**; přitom je nezbytné vždy zvlášť pozorně zvažovat nutnost získání požadované diagnostické informace nebo léčebného přínosu, kterého má být dosaženo při použití zdrojů ionizujícího záření.“

otázkou, zda by pro těhotné cizinky nebylo vhodnější pro indikaci případného onemocnění TBC použít jiný typ testu, jako je tuberkulinový či krevní test.

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra:

15) Rentgen hrudníku provádět gravidním ženám pouze v neodkladných případech a v každém takovém případě zvážit a preferovat jiný typ testu jako je tuberkulinový či krevní test (průběžně).

Shrnutí poznatků z následné návštěvy

Vedení Správy uprchlických zařízení i Zdravotnického zařízení Ministerstva vnitra po následné návštěvě v reakci na protokol, který byl sepsán na místě, přijalo některá z požadovaných opatření, a tím zabránilo zcela jednoznačnému verdiktu v podobě konstatování špatného zacházení. Tato náprava byla v předložené zprávě reflektována, a tímto zároveň oceňuji ochotu součinnostních složek jednat o řešení těch nejzávažnějších nedostatků. Některé části zprávy jsou popisné, právě pro vytvoření jasného obrazu o krocích, které byly ze strany dotčených subjektů učiněny.

Z poznatků načerpaných při následné systematické návštěvě jsem dospěla k názoru, že se jedná o zařízení, v němž již v současnosti nedochází ke špatnému zacházení, i když situace je i nadále hraniční. Spatřuji v zařízení řadu zásadních problémů, které se nedaří zdárně vyřešit.

Nesouhlasím s přítomností příslušníků Služby cizinecké policie uvnitř zařízení, a to i v prostorách, ve kterých se nacházejí žadatelé o mezinárodní ochranu včetně rodin s dětmi. Trvám na důsledném respektování záruk bezpečí pro samostatné ženy a rodiny s dětmi, navrhuji proto změnu relevantních ustanovení v dotčených dokumentech, které upravují umisťování cizinců do ubytovacích prostor. Zásadně odmítám, aby byli policisté při kontaktu klienty, zejména s nezletilými dětmi a žadateli o mezinárodní ochranu, vybavováni obušky s příčnou rukojetí (či jinými druhy obušků). Žádám, aby byl zajištěným cizincům kompenzován zákaz návštěv a nedostatek kontaktu s vnějším světem. Upozorňuji také na nedostatečný přístup k čerstvému vzduchu, nedostatek soukromí a přetrvávající praxi provádění rentgenu hrudníku těhotným ženám.

Přehled opatření k nápravě

Opatření pro všechny součinnostní složky působící v zařízení a odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra

Bezodkladně	• Jasně vymezit, kdo je zodpovědný za bezpečnost klientů v zařízení (opatření č. 2). • Efektivním a funkčním způsobem zajistit bezpečnost klientů (opatření č. 3).

Opatření pro odbor zdravotnického zabezpečení Ministerstva vnitra

Bezodkladně	• Zajistit, aby příslušníci SCP nezajišťovali vnitřní ostrahu zařízení (opatření č. 4).
Do 3 měsíců	• Upravit Zdravotně-hygienický řád i mimořádné opatření tak, aby reflektoval záruky bezpečí pro ženy a jiné zranitelné skupiny (opatření č. 7).

Opatření pro Ředitelství služby cizinecké policie

Do 3 měsíců	• Nastavit efektivní oboustranně fungující systém předávání informací o identifikovaných zranitelných osobách v zařízení a o jejich psychickém a fyzickém stavu (opatření č. 12).
Do 1 roku	• Nevybavovat příslušníky SCP rutinně obušky (s příčnou rukojetí, bez příčné rukojeti, jakékoliv typy obušků) při běžném kontaktu s klienty zařízení (opatření č. 5).

Opatření pro Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra

Bezodkladně	• Informovat klienty při jejich příchodu o všech prvcích tohoto systému a zásadách jeho použití (opatření č. 6). • Zajistit bezpečí samostatných žen, rodin a případných zranitelných osob odděleným ubytováním (opatření č. 8).
Do 3 měsíců	• Upravit Zdravotně-hygienický řád i mimořádné opatření tak, aby reflektoval záruky bezpečí pro ženy a jiné zranitelné skupiny (opatření č. 7).
Průběžně	• Ověřovat, že cizinci dostávají shrnující dokument rozhodnutí v tom jazyce, kterému rozumí (opatření č. 1) • Zajišťovat klientům v kontaktní a preventivní karanténě každodenní přístup na čerstvý vzduch po dobu minimálně jedné hodiny (opatření č. 11). • Distribuovat balíčky s volnočasovými aktivitami (opatření č. 14).

	• Rentgen hrudníku provádět gravidním ženám pouze v neodkladných případech a v každém takovém případě zvážit a preferovat jiný typ testu jako je tuberkulinový či krevní test (opatření č. 15).

Opatření pro Správu uprchlických zařízení Ministerstva vnitra

Do 3 měsíců	• Zajistit možnost vnitřního zamykání pokojů a koupelen (opatření č. 9) • Odstranit bezpečnostní zarážky u oken a balkonových dveří tam, kde jsou umístěni žadatelé o mezinárodní ochranu (opatření č. 10). • Nastavit efektivní oboustranně fungující systém předávání informací o identifikovaných zranitelných osobách v zařízení a o jejich psychickém a fyzickém stavu (opatření č. 12). • Zajistit přístup cizinců k internetu (opatření č. 13).